

RECENZIO
ERDEI RÓBERT „REZILIENCIA ÉS ISKOLAKEZDÉS”
CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

A recenzió szerzője:

Nagyné Klujber Márta (PhD)
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
(Magyarország)

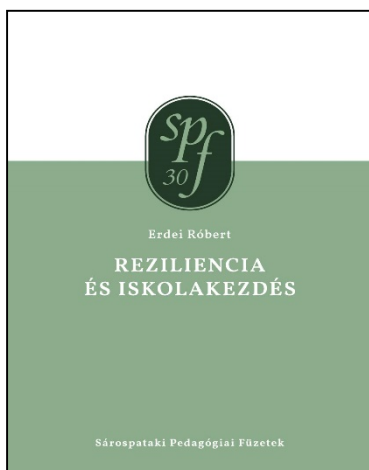
A szerző e-mail címe:
klujber.marta@uni-eszterhazy.hu

Lektorok:

Mező Katalin (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Mező Ferenc (PhD)
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
(Magyarország)

Nagyné Klujber Márta (2023). Recenzió Erdei Róbert „Reziliencia és iskolakezdés” című könyvéről. *Különleges Bánásmód Interdiszciplináris folyóirat*, 9. (2). 153-156. DOI [10.18458/KB.2023.2.153](https://doi.org/10.18458/KB.2023.2.153)

Jelen recenzió alapjául szolgáló mű bibliográfiája:

Erdei Róbert (2022): *Reziliencia és iskolakezdés*. Sárospataki Pedagógiai Füzetek (30.) Tokaj-Hegyalja Egyetem. Sárospatak. ISBN: 978-615-6482-02-0

Kulcsszavak: reziliencia, iskolakezdés

Diszciplína: neveléstudomány

Keywords: resilience, starting school

Disciplines: pedagogy

Az iskolakezdés kritikus időszak a kisgyermek életében, amikor eredményesen meg kell küzdeniük az új közösségbe való beilleszkedés nehézségeivel az iskolai tanulási helyzetekben, az elvárt követelmények teljesítése mellett. Az óvodából az iskolába történő átlépés átmeneti időszakának kihívásait eltérő módon tudják kezelni a gyermekek, amely helyzet megkönnyítése érdekében sokféle gyakorlat

létezik az intézmények, illetve az ott alkalmazott pedagógusok részéről.

A pedagógiai gyakorlat mellett a tudományos kutatások is évtizedes múlttra visszatekintően foglalkoznak e korszak nehézségeivel pszichológiai-pedagógiai szempontból is, a rendszerszintű kérdések mellett a gyermekek egyéni adottságait elemzik azzal a céllal, hogy minél jobban megismerjék az

átmenettel való megküzdést befolyásoló tényezőket.

A Tokaj-Hegyalja Egyetem Sárospataki Pedagógiai Füzetek a neveléstudomány számára aktuális kérdésekkel foglalkozó kiadványsorozatának harmincadik kötetében dr. Erdei Róbert pszichológus új szempontot vezet be a téma kutatásába. A 2022-ben megjelent *Reziliencia és iskolakezdés* című munka a címben szereplő fogalom szerepét vizsgálja az iskolakezdés terén, amely felmérése, fejlesztése, támogatása révén a sikeresebb iskolai beválás remélhető. A szerző doktori kutatásának eredményeit szintetizáló disszertációjának átdolgozása során az aktuális jogszabályi környezet figyelembevételével, az azóta is bővülő gyakorlati tapasztalatainak beépítésével aktualizálja azt. A reziliencia jelenségének iskolai eredményességére vonatkozó aspektusai mellett egy kutatás bemutatását is tartalmazza a könyv, a pedagógiai szakszolgálatok által ellátott csoportokban vizsgálódik többek között a reziliencia meglétéről vagy hiányáról, rizikócsoporthairól, támogató tényezőiről. A szerző kutatásának bemutatása során annak kutatómódszertani háttéréről, az eljárás részleteiről is képet kapunk. A kapott eredmények ismertetése és értelmezése zárja a munkát, amely rámutat a további teendőkre a témában az oktatás-nevelés területére jelentős hatást gyakorló koronavírus járvány, illetve háborús események tükrében.

A könyv tematikusan a kognitív képességek, a reziliencia, illetve az iskolai eredményesség, a beválás és e területek összefüggéseinek vizsgálatát célozza meg. A kötet első része a reziliencia jelenségkörét elsősorban a hétköznapi pedagógiai helyzetekben való alkalmazhatósága szempontjából foglalja össze, kiemelten a pedagógiai szakszolgálat fejlesztő tevékenységének gyakorlatát. Mivel a szerző maga is tapasztalattal bír az intézményrendszerben munkája révén, kutatásában a szakszolgálati intézményekben ellátott gyermekeket fokozottan érintő, nehezített iskolai beválás problémájára reflektál. A pedagógiai szakszolgálati tevékenység során a gyer-

mekek fejlettségének minél korábbi feltérképezése, szükség esetén fejlesztése egyaránt megjelenik, amely a reziliencia kérdésköréhez remekül illeszkedő modellt nyújt.

A reziliencia fogalmának ökológiai gyökereihez tér vissza a munka, nagyobb részben azonban annak pszichológiai vonatkozásait tárgyalja. Ez az elméleti megalapozás ágyaz meg a fogalom a gyermekek fejlődésében betöltött szerepe és a rizikófaktorok megléte esetén az ellenállóképesség tényezői megértésének. A hivatkozott, főként az ezredfordulót követő évtizedekben született szakirodalmak egymással látszólag ellentmondó állításainak szintetizálására törekszik a szerző, amely komoly útmutatóként szolgál a témát átlátni igyekvő pedagógusok, szülők számára. Dinamikus folyamatként a környezettel való interakcióban kiteljesedő jelenséget ismerhetünk meg, amelyeket támogatnak/gátolnak különféle személyiségvonások, faktorok. Ezek megléte ellenőrizhető, fejleszhető, rendkívül komplex folyamatról van azonban szó. E komplexitás visszaköszön a könyv szerkezeti felépítésében is, így az elméleti rész olyan vezérfonalat ad az olvasó számára, amely a témában érintett pedagógusok, oktató-nevelő intézmények és a családok számára egyaránt érthető, követhető és jól felhasználható ismereteket nyújt.

A reziliencia pedagógiai vonatkozására külön fejezetet szentel a szerző. A mindennapok nehézségeivel való megküzdésben a reziliencia mellett különböző kognitív képességek elsajátítása is segíti a gyermekeket. Ugyanakkor nem általánosan érvényes jellemzőként jelenik meg, mivel egy területen mutatott eredményes megküzdés még nem jelent más esetben is sikeres boldogulást. Ha azonban az iskola olyan helyként működik, ahol a védőfaktorok és a rizikófaktorok „felügyelet” mellett jelennek meg, közvetett szerepet játszanak a sikeres alkalmazkodás kialakításában, nem csak támogató közegeként, ahol megélhetőek a sikertelenségek, hanem a rizikófaktorok hatásának csökkentésében és a védőfaktorok nyújtásában is.

Az elméleti munkák a reziliencia fejleszthetőségének irányába mutatnak az iskolában, melynek három szintje egy általános jellegű prevenció, másodlagosan a rizikófaktorok meglétével bíró gyermekekre célzott, illetve legszűkebben egy-egy konkrét probléma kezelése. Erdei Róbert a pedagógusok személyének jelentőségére is felhívja a figyelmet egy interakciós-modell bemutatásakor, mint kulcskapcsolatra, akik a siker egyik legfontosabb faktora, a „gondoskodó” felnőttek.

A fejlődési rizikók és a védőfaktorok számbavétele az egyén szintjétől a családon, az oktatónevelő intézményen át a tágabb közösség, a társadalom szintjéig ökológiai szemléletet érvényesítve történik meg a könyv szerkesztésében és tartalmában is. Mivel a reziliens gyermekek fejlesztése arra a feltételezésre alapul, hogy feltételeinek kialakítása, megerősítése lehetséges, valamennyi szereplő hasznos javaslatokat olvashat ehhez a fejezetekben. A gyermekek számára rezilienciájukat erősítő tanácsok szerepelnek a könyvben (például „Haladj a céljaid felé!”), ugyanakkor a pedagógusok oldaláról ehhez járulhat hozzá mások mellett az empatikus, figyelmet nyújtó légkör. A szülők bevonása is lényeges, a családi kohézió erősítése céljából, illetve támogató rendszerek felkutatásához.

A gyermekek egyéni jellemzőiből kiindulva az intézmények szerepéről, a gyermekek szűkebb és tágabb környezetéről is olvashatunk a kutatás elméleti megalapozására szolgáló részben. Az iskolaérettség a tananyag elsajátításában elért fejlettségi szint, illetve az iskolai környezetben való elboldogulás képessége kontextusában jelenik meg a különféle hazai és külföldi kutatások áttekintése során. A felsorakoztatott szempontok, mint a képességek fejlettsége, az interakciók a pedagógusokkal, gyermekekkel, a családi háttér, vagy a szociális környezet, a reziliencia megléte vagy hiánya is előre jósolhatja az iskolai eredményeséget, beválást. Erdei Róbert munkája az iskolára való érettség, felkészültség kérdéskörében született

kutatások sorához csatlakozik. Mivel az iskolakezdés kritikus életesemény, alkalmazkodóképességet igényel a gyermekektől. Kiemelendő, hogy ismertetésre kerül a Rakamazi Egységes Pedagógiai Szakszolgálat vizsgálati protokollja, ami viszonyítási alap lehet más intézmények működésének áttekintésében. Nagyszámú vizsgálat történik itt ugyanis, amely jól kihasználható lehetne a gyermekek fejlődésének megismerésére irányuló kutatásoknál. Részben tehát az intézmény protokolljában használt standard tesztek (MSSST, Budapest Binet, Színes Raven Progresszív Matrik Teszt, WISC-IV., Edtfeldt, Piéron, DPT), részben pedig a kutatás konkrét céljaihoz illeszkedő vizsgálóeljárás felvétele történt a könyvben bemutatott kutatásban. Wagnild és Young (1993), majd Skehill (2001) átdolgozott reziliencia skálájának egyúttal a megbízhatósági mutatói is megállapításra kerültek, éppen ezért a skála más kutatásokban is jól felhasználható, növelve ezzel a kutatás értékét és a megismételhetőséget is. A kutatási mintában 493 fő 5-8 éves gyermekek teljesítménye szerepelt 2006 és 2010 közötti időintervallumban. A kapott eredményekkel kapcsolatban a kutatás korlátai közé sorolja a szerző, hogy e hosszanti vizsgálatban bár korrelációk megállapítására alkalmas eredmények születtek, összefüggések feltárására nem használhatóak, mivel a gyermekek természetes közegében vizsgálódnak, nem kísérleti jelleg dominált. Statisztikai elemzésekre került sor a kapott adatsorok között, melynek legfontosabb eredményeit grafikonok segítségével értelmezi a szerző a hipotézisek sorrendjében.

Sor került a mintában szereplő gyermekek reziliens, kihívásmentes, sérülékeny és problémásan alkalmazkodó csoportokba való besorolására a rizikónak való kitettség és a kimenetek jellege (pozitív fejlődés) alapján. A minta kétharmada legalább közepes mértékű rizikónak kitett csoportba tartozott. A pedagógusok és a szülők alacsonyabbra értékelték a reziliencia szempontjából a rizikós, rosszul alkalmazkodó, sérülékeny mintát, valamint

a reziliens gyermekek sérülékeny társaikhoz képest minden mutatóban jobban teljesítettek. Az iskolai beválás szempontjából a jobb kognitív képességek jobb iskolai beválást jósoltak, illetve a szakszolgálati fejlesztés és az iskolai beválás közti összefüggés beigazolódott. A hipotézisek beválásának vizsgálata mellett a kutatás a hátrányos helyzetű családok támogatására, illetve az iskolai beválás kimeneti mutatójára vonatkozóan is tartalmaz előremutató eredményeket, javaslatokat a zárófejezet.

Összességében elmondható, hogy a pedagógiai gondolkodásban a reziliencia fejlesztése, elérése mindenképpen része lehetne a hétköznapi munkának, amely védelmet jelent a negatív hatásokkal szemben. Az iskola közege rendkívül fontos színtere, fejlődési alkalmakat biztosítva a gyermekek számára. Erdei Róbert munkája hiánypótló a pedagógiai szakszolgálati tevékenység fejlesztésében is, kutatásán túlmutatóan beépíthető gyakorlatként jelenhet meg a fejlesztő tevékenységben.